

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

JOURNAL OF
FACULTY OF THEOLOGY
ISTANBUL UNIVERSITY

Sayı/Number: 29

Yıl/Year: 2013

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ (İÜİFD)

**İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Adına Sahibi / Owner on Behalf of Faculty
of Theology of Istanbul University**
Prof. Dr. Murteza BEDİR (Dekan/Dean)

Editör / Editor
Prof. Dr. Ömer Mahir ALPER

**Yazı İşleri Sorumlusu /
Legal Representative**
Prof. Dr. Hidayet AYDAR

Editör Yardımcıları / Co-Editors
Yrd. Doç. Dr. Mustafa İsmail BAĞDATLI
Yrd. Doç. Dr. Mustakim ARICI

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Ömer Mahir ALPER
Prof. Dr. Hidayet AYDAR
Prof. Dr. Mustafa ERTÜRK
Prof. Dr. Mehmet Mahfuz SÖYLEMEZ
Doç. Dr. Ramazan YILDIRIM
Yrd. Doç. Dr. Mustafa İsmail BAĞDATLI
Yrd. Doç. Dr. Mustakim ARICI

Son Okuma / Redaction

Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK
Arş. Gör. Mustafa ÖZGAÇ

Kapak ve İç Tasarım / Graphical Design

Yrd. Doç. Dr. Mustafa İsmail BAĞDATLI

Danışma Kurulu / Advisory Board

Abdurrahman ACAR (Prof.Dr.), Rahim ACAR (Prof.Dr.), Alparslan AÇIKGENÇ (Prof.Dr.), Muhsin AKBAŞ (Prof.Dr.),
Yasin AKTAY (Prof.Dr.), Mehmet AKKUŞ (Prof.Dr.), Halis ALBAYRAK (Prof.Dr.), Recep ALPYAĞIL (Doç.Dr.), Ramazan
ALTINTAŞ (Prof.Dr.), Abdüsselam ARI (Doç.Dr.), Ali ARSLAN (Prof.Dr.), Zeki ARSLANTÜRK (Prof.Dr.), Nevzat AŞIK
(Prof.Dr.), Muhammed ABAY (Yrd.Doç.Dr.), Mahmut AY (Yrd.Doç.Dr.), İrfan AYCAN (Prof.Dr.), Hidayet AYDAR (Prof.
Dr.), İbrahim Hakkı AYDIN (Prof.Dr.), Ömer AYDIN (Prof.Dr.), Yaşar AYDINLI (Prof.Dr.), Osman AYDINLI (Prof.Dr.),
Fahmettin BAŞAR (Prof.Dr.), Vahdettin BAŞÇI (Prof.Dr.), İrfan BAŞKURT (Doç.Dr.), Kemal BATAK (Doç.Dr.), Abdülaziz
BAYINDIR (Prof.Dr.), Mehmet BAYRAKDAR (Prof.Dr.), Bayraktar BAYRAKLI (Prof.Dr.), M.Faruk BAYRAKTAR (Prof.
Dr.), Mürteza BEDİR (Prof.Dr.), Ramazan BİÇER (Prof.Dr.), Nahide BOZKURT (Prof.Dr.), Ömer BOZKURT (Yrd.Doç.
Dr.), H.İbrahim BULUT (Doç.Dr.), Mehmet BÜYÜKDERE (Prof.Dr.), Yılmaz CAN (Prof.Dr.), Hasan CİRİT (Doç.Dr.),
İsmail ÇALIŞKAN (Prof.Dr.), İlyas ÇELEBİ (Prof.Dr.), Mehmet ÇELİK (Prof.Dr.), Yakup ÇİÇEK (Prof.Dr.), Mehmet
DALKILIÇ (Prof.Dr.), Muhsin DEMİRCİ (Prof.Dr.), Kürşat DEMİRCİ (Doç.Dr.), İsmail DEMİREZEN (Doç.Dr.),
Abdülkadir DONUK (Prof.Dr.), Recai DOĞAN (Prof.Dr.), İbrahim Kafi DÖNMEZ (Prof.Dr.), Ali DURUŞOY (Prof.Dr.),
Yaşar DÜZENLİ (Prof.Dr.), Feridun M.EMECEN (Prof.Dr.), İzzet ER (Prof.Dr.), Ali ERBAŞ (Prof.Dr.), Hüsamettin ERDEM
(Prof.Dr.), Mustafa ERDEM (Prof.Dr.), Ayşe Zişan FURAT (Doç.Dr.), Necmettin GÖKKIR (Doç.Dr.), Bilal GÖKKIR (Doç.
Dr.), Musa Kazım GÜLÇÜR (Yrd.Doç.Dr.), Zekeriya GÜLER (Prof.Dr.), Sitki GÜLLE (Prof.Dr.), Hacı Mehmet GÜNAY
(Prof.Dr.), Osman GÜNER (Prof.Dr.), Nasrullah HACİMÜFTÜOĞLU (Prof.Dr.), Abdurrahman HAÇKALI (Prof.Dr.),
Ömer Faruk HARMAN (Prof.Dr.), Hüseyin HANSU (Doç.Dr.), Dursun HAZER (Prof.Dr.), Hayati HÖKELEKLİ (Prof.
Dr.), Davut HUT (Dr.), M.Zeki İŞCAN (Doç.Dr.), Abdullah KAHRAMAN (Prof.Dr.), İsmail KARA (Prof.Dr.), Mustafa
KARA (Prof.Dr.), N.Ünal KARASLAN (Prof.Dr.), Faruk KARACA (Prof.Dr.), Ahmet KAVAS (Prof.Dr.), Mahmut KAYA
(Prof.Dr.), Fahri KAYADİBİ (Prof.Dr.), Ziya KAZICI (Prof.Dr.), Bilal KEMİKLİ (Prof.Dr.), İmaduddin Khalil (Prof.
Dr.), A.Saim KILAVUZ (Prof.Dr.), Recep KILIÇ (Prof.Dr.), Sadık KILIÇ (Prof.Dr.), Celal KIRCA (Prof.Dr.), Abdullah
KIZILCIK (Doç.Dr.), Ferhat KOCA (Prof.Dr.), Hasan KURT (Prof.Dr.), Saffet KÖSE (Prof.Dr.), Yaşar Abit KOÇAK (Prof.
Dr.), Mustafa KÖYLÜ (Prof.Dr.), Zekeriya KURŞUN (Prof.Dr.), İlhan KUTLUER (Prof.Dr.), Bekir KUZUDİŞLİ (Doç.
Dr.), Talip KÜÇÜKCAN (Prof.Dr.), Muhittin MACIT (Doç.Dr.), Yurdagül MEHMETOĞLU (Prof.Dr.), Ahmet YAŞAR
OCAK (Prof.Dr.), Hakan OLGUN (Doç.Dr.), Mesut OKUMUŞ (Prof.Dr.), Reşat ÖNGÖREN (Prof.Dr.), Hakkı ÖNKAL
(Prof.Dr.), Abdülkerim ÖZAYDIN (Prof.Dr.), Tahsin ÖZCAN (Prof.Dr.), Abdurrahman ÖZDEMİR (Prof.Dr.), Metin
ÖZDEMİR (Prof.Dr.), Mehmet ÖZDEMİR (Prof.Dr.), Mehmet ÖZKARCI (Prof.Dr.), Mevlüt ÖZLER (Prof.Dr.), Hanefi
PALABYIK (Prof.Dr.), Hüseyin PEKER (Prof.Dr.), Selahattin POLAT (Prof.Dr.), Mehmet Saffet SARIKAYA (Prof.Dr.),
Hüseyin SARIOĞLU (Prof.Dr.), A.Nedim SERINSU (Prof.Dr.), Burhanettin TATAR (Prof.Dr.), Mustafa TAHRALI (Prof.
Dr.), Mustafa TEKİN (Doç.Dr.), Nihat TEMEL (Prof.Dr.), Mustafa Zeki TERZİ (Prof.Dr.), Nuri TINAZ (Doç.Dr.), Kasım
TURHAN (Prof.Dr.), Süleyman TULUCU (Prof.Dr.), Talip TÜRCAN (Prof.Dr.), Osman TÜRER (Prof.Dr.), Mustafa USTA
(Prof.Dr.), Mazlum UYAR (Prof.Dr.), Yavuz ÜNAL (Prof.Dr.), İsmail Safa ÜSTÜN (Prof.Dr.), İsmail YAKIT (Prof.Dr.),
Ahmet YAMAN (Prof.Dr.), Cafer Sadık YARAN (Prof.Dr.), Metin YASA (Doç.Dr.), Davut YAYLALI (Prof.Dr.), Nesimi
YAZICI (Prof.Dr.), Hüseyin YAZICI (Prof.Dr.), Adem YERİNDE (Doç.Dr.), Yavuz YILDIRIM (Yrd.Doç.Dr.), Ali YILMAZ
(Prof.Dr.), İsmail YİĞİT (Prof.Dr.), A.İhsan YİTİK (Prof.Dr.), Metin YURDAGÜR (Prof.Dr.), Ahmet YÜCEL (Prof.Dr.),

Yönetim Yeri / Administration Place

İskenderpaşa Mahallesi, Horhor Caddesi, Kavalalı Sokak, No:1 A-Blok 34080 Fatih / İstanbul.
Tel: (212) 532 60 20, Faks: (212) 532 62 07, e-posta: ilhergi@istanbul.edu.tr

İÜİFD yılda iki sayı olarak yayımlanan ulusal hakemli bir dergidir.

İÜİFD'de yayımlanan yazıların bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayımlanan yazıların bütün yayın hakları İÜİFD'ye ait olup, izinsiz olarak kısmen veya tamamen basılamaz,
çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınmaz.

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuilal>

TOPLANTI, SEMPOZYUM, ÇALIŞTAY

Kuruluşunun 100. Yılında İmam Hatip Liseleri Uluslararası Sempozyumu (Değerler Eğitimi Merkezi, İstanbul, 23-24 Kasım 2013)

Z. Şeyma ASLAN*

Kuruluşunun 100. Yılında İmam Hatip Liseleri Uluslararası Sempozyumu 23-24 Kasım 2013 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirildi. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı'nın himayesi ve projesiyle gerçekleştirilen sempozyum 5 sivil toplum kuruluşunun (İlim Yayma Cemiyeti, Önder, İlim Yayma Vakfı, Ensar Vakfı, Türkiye Gençlik ve Eğitime Hizmet Vakfı (TÜRGEV)) ortak girişimi ve Değerler Eğitimi Merkezi'nin akademik katkıları ile organize edildi.

Düzenleme kurulunun yaptığı açıklamaya göre sempozyumun düzenlenmesindeki temel fikir, 100 yıllık serüveni içinde İmam Hatip okullarını Türkiye'nin ürettiği bir eğitim modeli olarak ele almaktır: "Bu eğitim, Osmanlı döneminde 1913 yılında Medresetü'l Eimme ismiyle başlayıp Cumhuriyet Türkiye'sinde evrilerek devam etmiştir. Geçirdiği değişimler ve yüklendiği yeni anlamlarla İmam Hatip okulları Türkiye'nin modernleşme tarihinin bir aynası gibidir; içinde iniş ve çıkışlar, sahiplenme ve karşı koyuşlar vardır. "Aydın din

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretmenliği Bölümü.

adamı” yetiştirme idealiyle başlayan bu tarihçe, “çocuklarımız okusun, dinini de öğrensın, dünyasını da imar etsın” arzusuna doğru evrilmiş, genel eğitimle din eğitimiı birleştiren bir eğitim modeli olarak Türkiye halkı tarafından benimsenmiştir. İmam Hatip okulları, Müslüman bir ülke olan Türkiye’nin kendi modernleşme tarihiyle irtibatlı bir şekilde ürettiği bir eğitim modelidir.” Sempozyum, Türkiye’nin ürettiği bu eğitim modelini farklı açılardan değerlendirmeyi hedeflemiş, uluslararası düzeyde bir değerlendirme platformu oluşturmaya çalışmıştır. Bu çerçevede Türkiye kadar, diğer Müslüman ülkelerdeki ve Müslümanların azınlıkta bulunduğu yerlerdeki İslâm dini eğitimi modellerinin de sempozyumda değerlendirmeye alındığını görmekteyiz.

İki günde gerçekleştirilen 22 oturumda 88 sunumun yapıldığı sempozyuma 50’si Türkiye’den, 37’si Türkiye dışından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Azerbaycan, Bosna Hersek, Makedonya, Bulgaristan, İran, Mısır, Nijerya, Pakistan, Endonezya, Malezya, Çin, Singapur, Kore, ABD, Avusturya, Hollanda, İngiltere, İskoçya, İsveç, İsrail ve Yunanistan’dan akademisyenler bildirile-riyle iştirak ettiler.

Sempozyum açılışına iştirak eden Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bekir Bozdağ konuşmasında bir siyasetçinin bakış açısıyla İmam-Hatip Lisele-rinin tarihçesini ve özellikle son 15 yılda yaşananları değerlendirdi. İmam hatip okullarının Türkiye’ye pek çok insan yetiştirdiğini belirten Bozdağ konuş-masını, bir gün Türkiye’nin imam hatipli cumhurbaşkanı olması temennisini dile getirerek bitirdi.

Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez ise imam hatip okul-larının ulusal ve uluslararası düzeyde akademik araştırmalara konu olduğuna, dünyanın pek çok Müslüman toplumunda bu okulların model olarak görüldü-ğüne dikkat çekti. Görmez’in değerlendirmesine göre imam hatip okulları dev-letin derin kaygılarıyla halkın panik beklentileri arasında şekillenen bir uzlaş-ı neticesinde vücut bulmuştur: “Kendine özgü batılılaşma mecramız, önümüze en az onun kadar etkili bir laiklik ve dünyevileşme programları koymuştur. Dini hayatın geçmiştın gelen bir süreklilik içinde mi, yoksa yeni bir düzenleme

içinde mi yapılandırılacağı konusu hala bir sorun olmaya devam etmektedir. İmam Hatip Okulları böyle bir hengâme içinde hem sistem içi kaygı ve beklentiler hem de genel Müslüman ahalinin kendi geleceğine yönelik sistematik kaygılarının bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır.” Görmez’e göre imam-hatip okulları hangi gerekçeler toplamının ürünü olursa olsun toplumsal hissiyat ağırlığını koymayı başarmış ve bugün bu okullarımız milletimizin bir iftihar tablosu olarak yerini almıştır. Bu okulların eksikliklerinin de konuşulması gerektiğini belirten Görmez, özeleştirisinin yararlı olacağını vurguladı. “Bugün itibarıyla kurumlarımız ne haldedir, ne yöndedir? Yeni zamanların dinamikleri içinde kendi sınırlılıklarını aşabilme güç ve takatine sahip midir?” sorularını, bu özeleştiri için birer başlangıç noktası olarak işaret etti.

Sempozyum düzenleme kurulu adına Yrd. Doç. Dr. Mustafa Öcal, organizasyonu gerçekleştiren 5’li koordinasyon grubu adına Ensar Vakfı Mütevelli Heyet Başkanı İ. Cenk Dilberoğlu sempozyumun amacı ve kapsamını açıkladılar. Açılış bildirisi ise Prof. Dr. Hayrettin Karaman tarafından sunuldu.

Toplantı tarihinin, İmam Hatip Okullarının tarihçesinin 100. yılı müna-sebetiyle olması kadar, Türkiye’de eğitimin yapılanması açısından da önemli bir dönüşüm dönemine tekabül ettiği söylenebilir. Çünkü bu eğitim, 100. yılına girdiği 2013 yılında kendi tarihinin dönüm noktalarından birini yaşamaktadır. Türkiye’de eğitim kademelerinin 4+4+4 olarak yeniden düzenlendiği süreçte İmam-Hatip Liselerinin eğitim sistemimiz içindeki önemi artmıştır. Aynı zamanda bu yeni dönemde İmam Hatip Liseleri konusunda beklentiler oluşmuş ve bu okullara uluslararası ilgi artmıştır. Balkanlardan Orta Asya’ya, Afrika ve Hint Alt Kıtası’na kadar pek çok ülkede genel eğitimle din eğitimini birleştiren İmam Hatip okulu modeli ilgiyle takip edilmekte ve benzerleri kurulmaktadır.

Sempozyum oturum konuları özetle şöyledir: İmam Hatip okullarının tarihi gelişimi, İmam Hatip Liseli olma kimliği, bu okulların öğrenci, öğretmen ve idarecileri üzerine saha analizleri, İmam Hatiplerin Türk siyasi ve kültürel hayatındaki yeri, siyaset ve İmam-Hatip okulları ilişkisi, İmam Hatip okullarının öğretim programları ve ders kitaplarının değerlendirilmesi, İmam Hatip

okulları tarihçesinin farklı dönemlerine tanıklık etmiş olan kişilerin hatıraları ve tanıklıkları. Bunların yanı sıra konunun uluslararası boyutunda modern dünyada İslâm dini eğitimi tecrübeleri, Müslümanların eğitimi konusunda yerel ve küresel meseleler, Avrupa'da İslâmî eğitimin imkânı ve sınırları, gelenek ile modernleşme arasında din eğitim arayışı, günümüz medreselerinde İslâm dini eğitimi, Türkiye dışında açılan İmam-Hatip okulları örnekleri gündeme alınmıştır.

Türkiye dışındaki din eğitimi tecrübesiyle karşılaştırmalı değerlendirmeler yapmak üzere toplantıya katılanlar arasında Doç. Dr. Hossein Godazgar (El-Maktum College-İngiltere), Prof. Dr. Robert William Hefner (Boston Üniversitesi), Prof. Dr. Holger Karl Daun (Stockholm Üniversitesi), Prof. Dr. Ednan Aslan (Viyana Üniversitesi), Dr. Hatem Ahmad al-Bazian (Zaytuna College – ABD), Prof. Dr. Mesut Idriz (Uluslararası Sarayova Üniversitesi), Prof. Dr. Safdar Jamal Malik (Erfurt Üniversitesi), Doç. Dr. Syed Farid Alatas (Ulusal Singapur Üniversitesi), Prof. Dr. Soon Yong Pak (Yonsei Üniversitesi - Güney Kore), Doç. Dr. Muqtadar Khan (Delaware Üniversitesi - ABD), Doç. Dr. Christopher Candland (Wellesley College – ABD), Prof. Dr. Khosrow Bagheri Noaparast (Tahran Üniversitesi), Prof. Dr. Said Sadek (Kahire Amerikan Üniversitesi) yer almıştır.

Bu toplantıda sunulan ve kitaplaşacak olan bildirimler kadar, farklı coğrafyalardan gelen ve Müslümanların eğitimi konusunda çalışan katılımcıların Türkiye'nin İHL tecrübesini dinlemelerinin, birbirleriyle fikir alışverişinde bulunmuş olmalarının, ileriye yönelik önemli kazanımlardan biri olacağını öngörmek mümkün. Bir diğer kazanım, özellikle Türkiye dışından gelen katılımcıların sordukları kritik sorulara yanıt üretebilecek şekilde Türk katılımcıların İmam Hatip Okulu modeli üzerinde daha ciddiyetle durma ihtiyacının hissedilmiş olmasıdır. 100. yılında İmam Hatip okullarının eğitim sistemimiz içindeki payı artarken, bu okulların geliştirilmesini sadece yeni binaların yapılması, dersliklerinin iyileştirilmesi, akıllı tahtaların kullanılması, ders kitaplarının daha dikkat çekici tasarımlar ve daha kaliteli baskıya sahip olması vb. düzeyinde anlamak hatalı olur.

Oturumlarda kendisini gösteren tartışma konularından biri, günümüz nesli için İmam Hatip okulunda okumanın, bu okulların 1950'lerden itibaren halen hayatta olan mezunları için taşıdığı anlamı taşıyor oluşudur. Geleneği muhafaza konusunda daha hassas olan İmam Hatip eğitimi, dini ve kültürel geleneği yeni yetişen nesillere aktarma görevini, kapılarını dünyaya kapatarak değil, ancak daha fazla açarak gerçek anlamda başarabilir. Özellikle Avrupa ülkeleri ve ABD'de yaşayan Müslümanlar, içinde yaşadıkları toplumlar içerisinde kaybolmadan ve fakat onların dışına da düşmeden bir eğitim geliştirme göreviyle karşı karşıya bulunuyorlar. Bu noktada onların tecrübeleri sadece Türkiye için değil, Müslüman çoğunluk nüfusa sahip diğer ülkeler için de önem arz ediyor.

İmam Hatip Okulları, dini ilimler ile pozitif bilimleri birleştiren bir program üretmekle yeni bir eğitim önerisi anlamına geliyordu. Fakat bu ikisini sadece bir araya getirmenin bir sentez üretmek bakımından yeterli olup olmadığı bugün yeniden sorulması gereken bir soru olarak karşımızda bulunuyor. Elbette bu mesele sadece İmam Hatip Okulu programı olmayıp bütün Müslüman düşünürlere düşen bir görevi işaret etmektedir.

Sempozyumun, "Modern eğitim sistemi içinde bir din eğitimi üretme"ye yönelik düşünme ve araştırmalara ilham verici olabilmesi, sempozyumun ardından en önemli kazanımlardan biri olacaktır.

